

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

БУРАВКОВА АНТОНІНА ГЕННАДІЇВНА

УДК: 327.51

ЕВОЛЮЦІЯ СХІДНОАЗІЙСЬКОЇ ПОЛІТИКИ США

23.00.04 - політичні проблеми міжнародних систем
та глобального розвитку

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата політичних наук

Київ – 2016

Дисертацією є рукопис

Робота виконана на кафедрі міжнародних відносин і зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор політичних наук, професор
ПАРХОМЧУК Олена Станіславівна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка,
Інститут міжнародних відносин,
професор кафедри міжнародних відносин
та зовнішньої політики

Офіційні опоненти: доктор політичних наук, доцент
ПЛЯЄВ Ігор Славович,
Міжрегіональна академія
управління персоналом,
професор кафедри міжнародних відносин
та міжнародної інформації

кандидат політичних наук, старший науковий
співробітник
ФЕСЕНКО Микола Васильович,
ДУ «Інститут всесвітньої історії НАН України»,
старший науковий співробітник відділу
трансатлантичних досліджень

Захист відбудеться «15» червня 2016 р. о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.001.29 в Інституті міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 04119, м. Київ, вул. Мельникова 36/1.

З дисертацією можна ознайомитись в науковій бібліотеці імені М. О. Максимовича Київського національного університету імені Тараса Шевченка за адресою: 01601 м. Київ, вул. Володимирська, 58, кім. 12.

Автореферат розісланий «10» травня 2016 р.

Вчений секретар
Спеціалізованої вченої ради

Белоусова Н. Б.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. По завершенні холодної війни увага міжнародників-політологів була звернута головним чином на події й процеси, що відбувалися в Центрально-Східній Європі й на Близькому Сході, де наслідки розпаду біполярної системи міжнародних відносин виявилися особливо драматично; саме там США прискореними темпами форсували створення однополюсного світу, нерідко вдаючись при цьому до застосування сили. Але в Азії (КНР, Тайвань, КНДР, Республіка Корея і Японія) кінець холодної війни, на перший погляд, не був позначений якими-небудь вражаючими результатами: не була зруйнована «берлінська стіна» на Корейському півострові вздовж 38° пн. ш., а процес возз'єднання двох корейських держав ще далекий від успішного старту; не сталося й істотної зміни державних кордонів (вони фактично були поновлені за конфігурацією на початок Другої світової війни), як це відбулося в Європі; не спалахнули там і збройні конфлікти з численними жертвами серед мирного населення, як на Балканському півострові, а Афганістані й Іраку.

Водночас стрімко наростаючі процеси формування нового китайського полюса сили, набуття ракетно-ядерного статусу КНДР, глобальні амбіції Японії й Південної Кореї, а також нагальна потреба вирішення тайванської проблеми здатні в короткостроковій і середньостроковій перспективі не лише істотно змінити геополітичний і геостратегічний ландшафт регіону Східної Азії, але й кинути серйозний виклик політиці світового домінування США. Поступово вплив США як наддержави, здатної здійснювати монопольний контроль над розвитком подій і процесів у світі, помітно ослаб.

У політології міжнародних відносин XXI століття назвали «азійським» з огляду на провідну роль АТР загалом і Східної Азії зокрема в глобальній економіці та зростання ваги регіональних держав, передусім Китаю, у світових політичних процесах. Це обумовлює посилену увагу до Східної Азії чільних міжнародних акторів, в першу чергу США, що тісно пов'язані з регіоном історично, політично й економічно. Вирішення найскладнішого для державно-політичної еліти США завдання – відновлення й зміцнення американських позицій у світі – не обмежується стратегічним стримуванням тільки лише Росії – продовжувача СРСР. Реалізація зазначеного глобального завдання сьогодні немислима без проведення активної зовнішньої політики й щодо регіону Східної Азії, тому за збереження й утримання позицій тут Сполучені Штати жорстко боротимуться. Не випадково серед міжнародних пріоритетів США, в контексті ініційованого адміністрацією Б. Обама курсу «повернення в Азію», згаданий регіон посів особливе становище.

На це в офіційного Вашингтона є вагомі підстави. По-перше, стрімке й важко стримуване зростання гео економічного й геополітичного впливу КНР у світі, перетворення Китаю на головного суперника США, що ніби замінив у світовій системі СРСР доби холодної війни. США серйозно стурбовані утворенням

потужного китайського центру сили, потенційно здатного, в кінцевому підсумку, витіснити єдину наддержаву з регіону та посісти щодо Сполучених Штатів незалежну й навіть недружню позицію. По-друге, підвищений інтерес США до Східної Азії обумовлений також потребою перешкодити Росії реалізувати власну східноазійську стратегію, наростити свою могутність за рахунок країн регіону, здійснити «новий ривок до Тихого океану». По-третє, ретельна увага США до Східної Азії зумовлена побоюваннями назавжди «втратити» свій стратегічний плацдарм на Корейському півострові й другого за значимістю стратегічного партнера в регіоні – Південну Корею, де виростили нові покоління політиків і молоді, що прагнуть не до конфронтації, а до примирення з КНДР.

Діючи за випробуванним принципом «поділяй і владарюй», офіційний Вашингтон прагне завадити провідним міжнародним акторам об'єднатися проти США в регіоні Східної Азії й у той же час штучно створюватиме умови для формування в них потреб зміцнювати не регіональні відносини, а лише з Америкою. Все вищенаведене свідчить про актуальність дослідження особливостей еволюції політики США в Східній Азії в умовах постбіполярної системи міжнародних відносин як із науково-теоретичного, так і з практичного погляду, особливо внаслідок її недостатнього висвітлення в фаховій політологічній, вітчизняній і зарубіжній, літературі.

Зрештою, досвід і уроки як реалізації, так і модернізації американсько-японських безпекових договорів, американсько-південнокорейського договору про взаємну оборону та американсько-тайванського договору про взаємодопомогу, за умов перманентного силового тиску з боку КНР і КНДР на військово-політичних союзників США у Східній Азії, є повчальними для незалежної України, що після перемоги «Революції гідності» зазнала неспровокованої збройної агресії з боку Росії. Саме успішний розвиток стратегічного партнерства США з Японією, Республікою Корея і Тайванем є переконливим аргументом на користь набуття Україною ключового для гарантування її національної безпеки статусу військово-політичного союзника США поза межами Північноатлантичного Альянсу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана в рамках Комплексної наукової програми Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Модернізація суспільного розвитку світових процесів глобалізації», затвердженої Вченою Радою Університету протоколом № 12 від 20 червня 2011 р., і науково-дослідної теми Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Україна в міжнародних інтеграційних процесах» (номер державної реєстрації 0111 U007054). У рамках зазначеної теми дисертація відповідає напрямку наукової діяльності відділення міжнародних відносин Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Україна в сучасних політичних та безпекових процесах».

Мета і завдання дослідження. Виходячи з безумовної актуальності теми дисертації, а також враховуючи наявний ступінь її розроблення у вітчизняній і

зарубіжній політології міжнародних відносин, дисертант поставила за **мету** здійснити комплексний аналіз геополітичних, безпекових, військово-політичних і торговельно-економічних процесів та чинників, які обумовили еволюцію східноазійської політики США в контексті постбіполярних глобальних трансформацій.

Для реалізації мети дослідження авторка визначила такі **завдання**:

- проаналізувати й узагальнити особливості формування незбалансованої регіональної системи міжнародних відносин у Східній Азії;
- визначити геополітичні підстави національних інтересів США у Східній Азії по завершенні холодної війни;
- з'ясувати об'єктивну зумовленість американської політики стримування й залучення КНР;
- окреслити місце Тайваню в геополітичному змаганні США і КНР;
- сформулювати парадигму японського вектора східноазійської політики США;
- розглянути особливості формування й спрогнозувати еволюцію корейського напрямку східноазійської політики США;
- окреслити оптимальні шляхи відновлення балансу сил і стабільності у Східній Азії в довгостроковій перспективі.

Об'єктом дослідження є регіональна система міжнародних відносин у Східній Азії по завершенні холодної війни, а **предметом** – політика США в регіоні Східної Азії щодо забезпечення національних інтересів.

Методи дослідження визначені специфікою його об'єкта й предмета, метою й завданнями дисертації. До методології, використаної в дослідженні, передусім слід віднести загальнонаукові методи, а саме: гносеологічний, політико-системний, структурно-функціональний, історико-філософський, хронологічний, історико-генетичний та компаративний. Хронологічний та історико-генетичний методи дали можливість простежити загальну динаміку зовнішньополітичної діяльності США та їхніх головних контрагентів у Східній Азії (КНР, Японія, Республіка Корея, Тайвань, КНДР) у постбіполярний період у зв'язку з кардинальною зміною міжнародно-політичної обстановки.

Компаративний метод у дослідженні певним чином поєднується із системним підходом, оскільки, приміром, Китай, США й Австралія є ключовими елементами регіональних систем - у даному випадку Східної Азії та АТР, на більш високому рівні – азійської системи міжнародних відносин, і на найвищому рівні - одними з головних (США і Китай) елементів глобальної міжнародної системи.

Системний аналіз дозволяє пояснити особливості відносин США із КНР, США і Японії, США і Південної Кореї в контексті програмування їхньої зовнішньої політики існуючою регіональною/міжнародною системою, що виступає зовнішнім середовищем по відношенню до системи двосторонніх взаємин. У рамках системного підходу простежується взаємна обумовленість зовнішньополітичної

поведінки США, Китаю, Японії, Тайваню й обох корейських держав на основі існуючих закономірностей у зв'язках між ними як елементами даної системи.

Специфічні конструктивістські методи й прийоми міжнародно-політичної науки вжиті для з'ясування чинників, що визначають природу суб'єктності США як глобального актора міжнародних відносин. В дослідженні також використано окремі елементи геополітичного аналізу для окреслення різних підходів американського, японського, китайського й південнокорейського керівництва до просторової організації АТР, а, отже, відповідної проекції сили цими державами в найближчому оточенні. Своєю чергою, це допомогло встановити взаємне накладання «природних» сфер впливу США і КНР, США, Японії та Китаю, США і Південної Кореї, що є вагомим конфліктогенним чинником у двосторонніх відносинах між ними.

Серед прикладних методів дослідження варто зазначити й екстраполяцію та аналіз тенденцій зовнішньої політики окремих держав і світового розвитку. Метод екстраполяції дозволив перенести окремі характеристики відносин США з одними східноазійськими країнами на взаємини Сполучених Штатів з іншими державами регіону за умови схожості/відповідності системних параметрів відносин між країнами в першому і другому випадках. Приміром, розгляд військової дипломатії КНР щодо країн Корейського півострова є більш повним завдяки існуванню такого ж напрямку китайської дипломатії стосовно США й схожості умов, за яких він був започаткований.

Аналіз міжнародно-політичних тенденцій на основі врахування наявного зв'язку між причинами й наслідками дозволяє в коротко- та середньостроковій перспективі змоделювати найбільш вірогідні варіанти американсько - китайських, американсько – японських і американсько – корейських відносин за умови відсутності значних змін чи коливань у сукупності системних факторів, які визначають їхній якісний стан.

Використаний у дисертації компаративний метод аналізу уможливорює з'ясування й змісту трансформацій зовнішньополітичних концепцій провідних регіональних держав, а також їхнє місце в регіональній підсистемі й світовій системі через порівняння потужності, впливовості, рівня та інтенсивності взаємодій Китаю, Японії, Сполучених Штатів, КНДР і Республіки Корея. Застосування ж івент-аналізу й критичне осмислення тексту при роботі з документальними джерелами – матеріалами органів влади, насамперед зовнішньополітичних відомств США, КНР, Японії та інших країн, офіційними заявами їхніх лідерів, міждержавними угодами тощо – дозволяє забезпечити достовірність результатів дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в тому, що авторка дисертації на основі залучення і комплексного аналізу широкого кола джерел, значна частина яких раніше не була об'єктом спеціального наукового вивчення в Україні, здійснила цілісне й всебічне дослідження обставин формування та особливостей реалізації східноазійської політики США в постбіполярній системі міжнародних відносин, в контексті позитивних і негативних наслідків глобалізації.

Основними результатами, які визначають наукову новизну дослідження й виносяться на захист, є такі:

вперше:

- здійснена спроба системно узагальнити політику США в рамках моделі безпеки в Східній Азії, зважаючи на тенденції глобального розвитку й двопартійний концептуальний консенсус у міжнародній діяльності Сполучених Штатів за постбіполярної доби;

- доведено, що відмінності між зовнішньополітичними доктринами Дж. Г. В. Буша, В. Клінтона, Дж. В. Буша і Б. Обами, які втілювалися в Східній Азії, полягають не в змісті, а в формах та методах їхньої реалізації, темпах ухвалення рішень за більшої наступальності адміністрацій Дж. В. Буша і Б. Обами в досягненні поставлених цілей та вищого рівня упередженості при оцінці стану системи безпеки в Східній Азії;

поглиблено:

- розуміння того, що стратегічне військово-політичне партнерство між США і Японією по завершенні холодної війни еволюціонувало до функціональної готовності японських Сил самооборони вести активні бойові дії, за підтримки США, на значній відстані від національної території в цілях урівноваження міжнародно-політичного впливу КНР в АТР та перетворення альянсу на ефективний механізм попередження й розв'язання локальних конфліктів між учасниками східноазійської системи безпеки;

- з'ясування оптимальних варіантів розв'язання корейської проблеми, що залежать не лише від згортання ракетно-ядерної програми КНДР, а й знаходяться у площині мирного возз'єднання Кореї на демократичних засадах, створення міжнародно-правового режиму підтримання миру на Корейському півострові та поступового залучення Північної Кореї до інтеграційних процесів у Східній Азії за умов здійснення нею ринкових реформ та зовнішньої політики відкритості;

- положення про те, що США зацікавлені у перманентному використанні Тайванської проблеми як засобу впливу на КНР при вирішенні чутливих безпекових питань у двосторонніх відносинах, а також обґрунтована обумовленість цілей американської політики національними економічними інтересами та намаганням стримати геополітичні лідерські амбіції КНР;

отримали подальший розвиток:

- дослідження концепції глобального лідерства США та його екстраполяції в Східній Азії, що дозволило стверджувати про зменшення ефективності американського регулюючого політичного впливу внаслідок набуття Китаєм регіонального лідерства та зростання геополітичної ролі КНР і Японії в АТР;

- обґрунтування тези, що за всієї різновекторності політико-ідеологічних позицій правлячих еліт і конкуренції за лідерство в АТР загалом і в Східній Азії зокрема, США та КНР зацікавлені швидше в безпековому та економічному партнерстві, аніж у суперництві; до того ж дипломатична підтримка офіційним Пекіном Сполучених Штатів у боротьбі з міжнародним тероризмом й залучення

КНР до інтеграційних процесів у регіоні виступають чинниками стримування силових тенденцій у східноазійській політиці США;

- окреслення національних інтересів США в Східній Азії, що полягають у збереженні миру й безпекової стабільності в районі Тайванської протоки та на Корейському півострові, а також у досягненні довготривалого врегулювання територіальних суперечок між КНР і Японією на умовах, вигідних для США.

Практичне значення отриманих результатів дослідження впливає з його актуальності й наукової новизни. Зважаючи на це, положення та висновки дисертації можуть бути використані для подальшого вивчення зовнішньої політики США в АТР, а також у рамках навчального процесу у вузах України при підготовці підручників, навчальних посібників та науково-методичних рекомендацій, у викладанні навчальних нормативних і спеціальних курсів із політології та історії міжнародних відносин в АТР, зовнішньої політики й новітньої історії США та країн Східної Азії, актуальних проблем світової політики, міжнародних систем та глобального розвитку, країнознавства, міжнародних конфліктів та їхнього врегулювання, ядерного чинника в міжнародних відносинах, військово-політичних проблем у міжнародних відносинах тощо.

Окрім того, висновки дослідження можуть стати в нагоді фахівцям МЗС України та інших державних установ, науково-дослідницьких інститутів та центрів, які беруть участь у плануванні та здійсненні зовнішньої політики України в Східній Азії й АТР. Вони також були використані при підготовці лекційних курсів Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка, зокрема, «Зовнішня політика України», «Зовнішня політика США», «Зовнішня політика країн Азії», «Історія міжнародних відносин», «Міжнародні відносини та зовнішня політика», «Основи світової політики», «Основи геополітики та теорії цивілізацій».

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним науковим дослідженням; усі наукові результати, що викладені в дисертації, одержані автором особисто й концентровано викладені в авторефераті та 12-ти опублікованих наукових статтях (в тому числі в 2-х іноземних виданнях) і 9-ти тезах доповідей на наукових конференціях.

Апробація результатів дослідження. Головні висновки й тези дисертації обговорювалися на засіданнях кафедри міжнародних відносин і зовнішньої політики Інституту міжнародних відносин Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Наукові положення дисертації були оприлюднені у виступах на міжнародних науково-практичних конференціях: Міжнародна наукова конференція «XVII Сходознавчі читання А. Кримського «Тюркський світ у цивілізаційних просторах Євразії» (Київ, 16-18 жовтня 2013 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Від економічної кризи до зростання: світ на шляху глобальних перетворень» (Київ, 22 жовтня 2013 р.); Конференція молодих вчених «Актуальні проблеми міжнародних відносин» (Київ, 24 жовтня 2013 р.); III щорічна Міжнародна науково-

практична конференція «Актуальні проблеми міжнародних відносин: політичні, економічні та правові аспекти» (Львів, 25 жовтня 2013 р.); XXIII Міжнародна науково-практична конференція «Інноваційний потенціал світової науки – XXI сторіччя» (Запоріжжя, 10-15 грудня 2013 р.); III щорічна науково-практична конференція «Міжнародні відносини в умовах XXI ст.: сучасна теорія і практика» (Львів, 11 лютого 2014 р.); XXXIV Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні питання суспільних наук: соціологія, політологія, філософія, історія» (Новосибірськ, 24 лютого 2014 р.); XXV ювілейна Міжнародна науково-практична конференція «Інноваційний потенціал світової науки – XXI сторіччя» (Запоріжжя, 3-7 березня 2014 р.); Міжнародна науково - практична конференція «Сполучені Штати Америки у сучасному світі: політика, економіка, право» (Львів, 4 квітня 2014 р.); XXVI Міжнародна науково-практична конференція «Інноваційний потенціал світової науки - XXI сторіччя» (Запоріжжя, 7-11 квітня 2014 р.); Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів і молодих вчених «Шевченківська весна» (Київ, 10 квітня 2014 р.); III щорічна Міжнародна науково-практична конференція «Сучасні тенденції міжнародних відносин: політика, економіка, право» (Львів, 25 квітня 2014 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми міжнародних відносин (Світове співтовариство: глобальні та регіональні виклики)» (Київ, 16 жовтня 2014 р.); Міжнародна наукова конференція «XVIII Сходознавчі читання А. Кримського «До 95-річчя від дня народження академіка О. Й. Пріцака» (Київ, 17-18 жовтня 2014 р.); IV щорічна Міжнародна науково-практична конференція «Актуальні проблеми міжнародних відносин: політичні, економічні, правові аспекти» (Львів, 23-24 жовтня 2014 р.) .

Публікації. Основні положення та висновки дослідження знайшли відображення в 21 науковій праці загальним обсягом 10,5 д. а.: 9 наукових статей (7,7 д. а.), з яких 7 – у виданнях, які визнані МОН України фаховими і 2 – в іноземних наукових періодичних виданнях; 12 статей і тез – опубліковані за результатами міжнародних та національних науково-практичних конференцій.

Структура роботи обумовлена визначеними метою, об'єктом та предметом дослідження. Вона складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел (308 найменувань українською, російською й англійською мовами на 33-х сторінках). Загальний обсяг роботи складає 248 сторінок, з них основного тексту – 215 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступові** обґрунтовано актуальність теми дослідження, розкрито його зв'язки з науковими програмами, темами і напрямками, сформульовано мету й завдання дисертації, визначено об'єкт, предмет і методологію дослідження, з'ясовано наукову новизну роботи, окреслено її теоретичне й практичне значення, наведено відомості про апробацію та публікацію результатів дослідження.

У першому розділі – «Теоретико-методологічні засади й джерельна база дослідження» розкриті методологія й теоретичні засади дисертації, проаналізована джерельна база дослідження й стан наукового розроблення проблематики дисертації.

Спираючись на критичне використання неореалістичних концепцій теорії міжнародних відносин, дисертантка запропонувала концептуальною основою дослідження положення про те, що в найближчій перспективі за безумовного збереження лідерських позицій США в світі (та в Східній Азії зокрема) й надалі відбуватиметься перерозподіл силового потенціалу на глобальному рівні в бік зменшення здатності Білого Дому контролювати ситуацію в певних регіонах. Причому послаблення позицій глобального лідера, вірогідно, станеться не лише внаслідок здобуття Китаєм статусу наддержави, а й через зменшення ефективності американських політичних ініціатив та рішень у Східній Азії й ісламському світі, набуття позицій регіонального лідера окремими державами та, відповідно, появи необхідності для США узгоджувати свої позиції з ними.

Тому, на думку дисертантки, відсутність стратегічної рівноваги в східноазійській біполярній системі міжнародних відносин з американським і китайським полюсами сили істотно обмежує можливості гарантування безпеки й стабільності в регіоні, що, відповідно, не виключає ймовірності виникнення там силового конфлікту. Накопичені за доби холодної війни й багаторазово посилені після її завершення політичні й економічні суперечності між регіональними акторами, нарощування їхнього військового потенціалу, невизначеність, пов'язана з регіональною політикою США, з одного боку, й неясність перспектив створення ефективної системи колективної безпеки - з іншого, підтримують напруженість у системі міжнародних відносин у Східній Азії.

Поєднання системного підходу й геополітичного аналізу, разом із широким застосуванням порівняльного, загальнологічного, проблемно-історичного, аналітико-прогностичного підходів уможливило проведення авторкою комплексного дослідження еволюції взаємовідносин США і держав Східної Азії в постбіполярний період, особливостей формування незбалансованої регіональної системи міжнародних відносин у Східній Азії. Крім того, в роботі для аналізу окремих аспектів теми були використані методи та засоби з концепції діалектичного взаємозв'язку внутрішньої й зовнішньої політики, методи аналізу ситуацій та змісту (контент-аналіз, аналіз даних щодо подій в світі), дескриптивно-експлікативний та нормативно-прескриптивний аналітичні методи, а також аналіз процесів формування та здійснення зовнішньої політики держави.

При написанні дисертації авторка опрацювала і ввела у науковий обіг широке коло нових документів та матеріалів, значна частина з яких раніше не використовувалися у вітчизняній політології. Щорічні доповіді Президента США в Конгресі щодо міжнародного і внутрішнього становища держави, стратегії національної безпеки і оборони США та Японії, доповіді органів законодавчої й виконавчої влади та неурядових аналітичних установ дали змогу синтезувати

підходи наддержави до вирішення основних проблем міжнародних відносин та спрогнозувати подальші дії офіційного Вашингтона на світовій арені. У цих документах проглядається конструктивна позиція президентських адміністрацій США щодо зміцнення партнерських взаємин із Японією, Республікою Корея й Тайванем, налагодження порозуміння й співпраці на державному рівні з КНР.

Крім того, дисертантка скористалася двосторонніми міждержавними угодами США, а також документами та матеріалами органів державної влади країн Східної Азії, щоб оцінити, так би мовити, «зворотну» реакцію на східноазійську політику США. Окремою групою джерел стали критично осмислені мемуари провідних політиків та державних діячів США: Р. Рейгана, В. Клінтона, Дж. В. Буша, Б. Обама, Г. Кіссінджера, М. Олбрайт, Г. Клінтон і В. Фулбрайта, які безпосередньо брали участь у формуванні й реалізації зовнішньополітичного курсу США. Фактологічною та статистичною базою, на яку спиралася авторка, стали систематично оновлювані сайти Центрального розвідувального управління США й видання Японського інституту соціальних і економічних відносин та Японського національного інституту оборонних досліджень.

Проведений авторкою огляд і критичний аналіз наукової літератури з теми дисертації дав підстави для висновку, що, незважаючи на зростання останнім часом інтересу вітчизняних і зарубіжних дослідників до вивчення проблем АТР загалом і Східної Азії зокрема, тривалий час бракувало робіт комплексного характеру, предметом дослідження яких виступала б східноазійська політика США як системне явище у постбіполярний період. Найбільшим прогресом у цьому плані є загальні оглядові видання, що подають коротку характеристику американських військово-політичних союзів у Східній Азії (Л. Арешидзе, М. Армакост, Н. Городня, Іноуті Такасі, Е. Крепіневич, М. Крупянко, С. Пронь, В. Тоу та ін.) або ж такі, що аналізують окремі аспекти політики східноазійської політики США, зокрема праці українських науковців В. Манжоли, С. Галаки, В. Головченка, М. Дорошка, П. Драгана, О. Коппель, М. Рижкова, О. Пархомчук, І. Піляєва, Н. Ржевської, М. Фесенка, Н. Франчук та ін. Замало досліджень перспективних варіантів політики США у Східній Азії, а також оптимальних шляхів відновлення балансу сил і стабільності у зазначеному регіоні в довгостроковій перспективі, науковцями недостатньо враховуються національні стратегії й економічні потенціали регіональних держав для з'ясування балансу сил і його впливу на світову політику. Еволюція концептуального підходу США до Східної Азії, що зумовлена як міжнародно-політичними глобальними й регіональними процесами, так і внутрішніми модернізаційними трансформаціями в східноазійських державах і в самих Сполучених Штатах, залишається в полі уваги й потребує подальшого розроблення політологами.

У другому розділі – «Східноазійський вектор політики США» детально проаналізовано еволюцію зовнішньополітичних пріоритетів Сполучених Штатів у Східній Азії по завершенні холодної війни в контексті курсу на збереження регіону

в зоні американського геополітичного впливу, а також докладно розглянуто проблеми регіональної безпеки в Східній Азії.

Зокрема, в розділі наголошується, що відсутність стратегічної рівноваги в незбалансованій біполярній системі міжнародних відносин у Східній Азії з американським і китайським полюсами сили істотно зменшує можливості гарантування безпеки й стабільності в регіоні, що, в свою чергу, не виключає ймовірності виникнення тут силового конфлікту. Тому головним інструментом досягнення бажаного для Білого Дому балансу сил у Східній Азії, під яким розуміється утримання за США домінуючих позицій в усіх життєво важливих сферах (безпеці, політиці, торгівлі), є американська військова присутність, збереження системи передового базування США за її незначного скорочення, подальше зміцнення військово-політичних союзів з Японією та Республікою Корея. Виведення ж американських військ може призвести до гонки конвенційних озброєнь між країнами регіону, загострення боротьби за контроль над Корейським півостровом, морськими та повітряними шляхами в західній частині Тихого океану та, навіть, спричинити поширення ракетно-ядерної зброї. У зв'язку із зазначеними чинниками нестабільності реорганізація збройних сил США в Східній Азії здійснюється в напрямку підвищення їхньої мобільності та підвищення тактико-технічних характеристик за несуттєвого поступового зменшення чисельності.

Безумовно, що Східна Азія й надалі залишатиметься районом виключних інтересів для США з позицій забезпечення їхньої національної безпеки та економічних перспектив. Тому Білий Дім і Пентагон у найближчій і середньостроковій перспективі докладатимуть усіх зусиль для утримання стратегічної переваги над КНР як у повітрі, так і на морі, зміцнення своїх силових можливостей. Порушення ж сучасного політичного, економічного та військового балансу в Східній Азії може позначитися на загальностратегічних позиціях США як домінуючої держави не лише в цьому регіоні світу, а й у глобальному масштабі.

Дисертантка дійшла висновку, що накопичені й багаторазово посилені по завершенні холодної війни політичні та економічні суперечності між східноазійськими акторами, нарощування їхнього військового потенціалу, невизначеність, пов'язана з регіональною політикою США, з одного боку, і непевність перспектив формування ефективної системи колективної безпеки чи «потрійного союзу» США, КНР і Японії – з іншого, підтримують напруженість у регіональній системі міжнародних відносин. Становище ускладнюється збереженням у країнах Східної Азії комплексу історико-психологічних (трагічні сторінки спадку взаємин Китаю з Японією й США) і територіально-політичних (Тайванська проблема, спірні острови Сенкаку, Спратлі та ін.) суперечностей.

Як наслідок, у Східній Азії склалася парадоксальна ситуація, коли навіть дії провідних міжнародних акторів, спрямовані на підтримання балансу сил і збереження стабільності, можуть призвести до ескалації напруженості й конфліктів. Значною мірою це обумовлено специфічною реакцією регіональних держав на існуючі загрози, що сприймаються в контексті їхніх національних політичних культур. Приміром, КНР і Тайвань готові відважитися на смертельну воєнну

конфронтацію через порівняно малозначимі й символічні формальні питання двосторонніх відносин, а відсутність співробітництва в сфері безпеки між Японією й Республікою Корея стоїть на заваді перетворенню цих держав у впливових гарантів стабільності в Східній Азії.

Брак силової рівноваги в регіоні зумовлений і характером східноазійської політики США, що задля закріплення свого лідерства в регіоні використовують його історичну роз'єднаність. Сполучені Штати, незалежно від політичних уподобань глави держави, прагнуть до того, щоб провідні країни регіону мали міцні двосторонні військово-політичні зв'язки саме зі США, а не одна з одною. Таке становище має створювати постійну затребуваність американської військової присутності в регіоні для «підтримки стабільності» й, відповідно, забезпечувати Сполученим Штатам контроль за розвитком ситуації в Східній Азії. Причому партнерські двосторонні відносини повинні підтримуватися як із традиційними стратегічними союзниками США (Японією, Республікою Корея й Тайванем), так і з потенційними супротивниками, до яких офіційні представники держдепартаменту, міністерства оборони й ЦРУ відносять КНР і КНДР.

В третьому розділі – **«Зіткнення зовнішньополітичних інтересів США і регіональних акторів у Східній Азії»** на прикладі взаємин стратегічного партнерства Сполучених Штатів із Японією, Республікою Корея й Тайванем та політики «стримування й залучення» КНР розглянуто особливості здійснення й перспективи східноазійської політики США.

Дисертантка виходила з того, що США постали перед нагальною потребою активізації своєї східноазійської політики задля зміцнення власного геополітичного впливу в новій незбалансованій регіональній системі міжнародних відносин. Головним змістом східноазійської політики офіційного Вашингтона стало збереження американської політичної й військової присутності в регіоні, посилення стратегічних позицій США з тим, щоб нейтралізувати дії ворожих центрів сили й коаліцій. У прагненні обґрунтувати це американські політики розробили нову доктрину, за якою будь-яка регіональна держава, що динамічно розвиває національну економіку й активно здійснює військове будівництво, має укласти зі Сполученими Штатами договір безпеки. А та держава, що не побажає підписати таку угоду, апріорі розглядатиметься як ворожа й така, що становить загрозу безпеці США.

Зміцнюючи свої військово-політичні союзи з Японією, Південною Кореєю й Тайванем, адміністрації В. Клінтона, Дж. Буша-молодшого й Б. Обама намагалися продемонструвати офіційному Пекіну, що його претензії на регіональне лідерство неодмінно стикатимуться з жорсткою протидією Білого Дому. За своїми фінансово-економічними й торговельними здобутками КНР наблизилася до позиції, з якої вона може претендувати на вищий міжнародний і геополітичний статус. Часом це ототожнюється з «китайським викликом», але наявність такого виклику, на переконання дисертантки, ще не означає здатності КНР претендувати на глобальне лідерство, а офіційний Пекін таких претензій жодним чином не декларував. З огляду

на наявність колосальних внутрішніх соціально-економічних і національних проблем, Китай, насамперед, має зосередитися на їхньому розв'язанні, а вже потім вдаватися до стратегічних маневрів на світовій арені.

На нашу думку, малоімовірним є й сценарій розвитку ситуації за прикладом протистояння між США та СРСР, що розробляється деякими американськими та російськими експертами. Для офіційного Пекіна, як і для Вашингтона, вигідні цивілізовані й збалансовані взаємини, тому, оскільки КНР іще не скоро стане державою, яка могла б створити значну стратегічну загрозу для США, але вже сьогодні посідає істотні позиції в американській економіці, сторони віддаватимуть перевагу партнерству, за якого вони зможуть не лише вирішувати питання двосторонніх відносин, а й стабілізує впливати на міжнародно-політичну ситуацію в Східній Азії. Усвідомлення взаємозалежності паралельних інтересів двох держав щодо будь-яких проблем глобального характеру змушують США і КНР до пошуку взаємоприйнятних, іноді досить болючих для національних владних еліт, але раціонально неминучих компромісів.

Відразу ж по завершенні холодної війни східноазійська стратегія США виходила з передумови зміцнення двосторонніх відносин Америки з провідними регіональними акторами – КНР і Японією з наступним переходом до тристороннього стратегічного партнерства. Не відмовляючись принципово від цієї мети, згодом США почали демонструвати свій відхід від ролі єдиної наддержави у Східній Азії й водночас вибудовувати тісніші партнерські взаємини з КНР. Незважаючи на принципову відмінність стратегічних інтересів США і КНР у регіоні, відносини між ними об'єктивно будуть зміцнюватися, залучаючи в нову регіональну систему інших міжнародних акторів, і в першу чергу обидві корейські держави та Японію. Разом із тим процес формування нової системи відносин у Східній Азії в середньостроковій перспективі буде наштовхуватись на невирішеність двох головних проблем – нестабільність на Корейському півострові й невирішеність проблеми державного статусу Тайваню.

До того ж в умовах краху біполярної системи міжнародних відносин у країнах Східної Азії на поверхню почали вириватися негативні щодо США націоналістичні тенденції. Тому в нових міжнародно-політичних умовах Білий Дім на японському напрямку віддає перевагу засобам «реактивної дипломатії», тобто вдається до підтримки офіційного Токіо у власних інтересах у режимі «ад хок» (латиною – «для цього випадку»), діючи в залежності від регіональних обставин, які склалися, й не даючи регіональним міжнародним гравцям можливості скористатися нестабільністю постбіполярної системи міжнародних відносин та завдати втрат національним інтересам США.

Водночас США зацікавлені і в майбутньому міцно утримувати Республіку Корея в орбіті своїх стратегічних інтересів на Корейському півострові та в Східній Азії в цілому. Адже Південна Корея нагально потрібна Білому Дому як другий після Японії надійний військово-політичний союзник у нестабільному регіоні. Нагнітання владою США північнокорейської загрози створює чималі труднощі для

офіційного Сеула на переговорах не лише з Японією, а й із КНДР. І все ж Білий дім і в подальшому шукатиме консенсус з владою Республіки Корея щодо вироблення спільних дій стосовно режиму Кім Чен Ина – молодшого сина Кім Чен Іра. Загалом Сполучені Штати зацікавлені передусім у тому, щоб возз'єднання Кореї відбулося на умовах Республіки Корея й під керівництвом південнокорейського президента, задля чого тому варто поновити політику «Сонячного світла».

Стосовно ж КНДР, Сполучені Штати й надалі, на думку дисертантки, будуть дотримуватися тактики «умиротворення й вичікування», сподіваючись на поступове вирішення північнокорейської ракетно-ядерної проблеми в багатосторонньому форматі. До того ж, своєю політикою «управління конфліктом» на півострові Білий Дім досягнув того, що нині офіційний Пекін не заперечує проти американської військової присутності поблизу китайських кордонів як на заході (з боку центральноазійських держав), так і на сході (з боку Республіки Корея), що не може, в свою чергу, не викликати настороженості у властей КНДР.

Діючи за принципом «поділяй і владарюй», Білий Дім прагне завадити провідним регіональним гравцям об'єднатися проти США й запобігти формуванню в Східній Азії потужного стратегічного супротивника, зовнішня політика якого суперечила б домінуючим глобальним позиціям Сполучених Штатів. В той же час Білий Дім і надалі штучно створюватиме умови для визрівання в регіональних держав потреб зміцнювати відносини не між собою, а зі США.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження стало основою для вирішення важливого наукового питання, що полягає в з'ясуванні особливостей формування та оптимізації стратегічної політики й тактики США в регіоні Східної Азії в постбіполярну добу, й дозволило дійти таких висновків:

1. Стрімке руйнування глобальної ялтинсько-потсдамської системи сприяло формуванню незбалансованої структури міжнародних відносин у Східній Азії з американським і китайським полюсами сили. Цей процес супроводжувався нарощуванням військово-стратегічної потуги й розкручуванням спіралі гонки озброєнь кожним із чільних акторів. Нестационарна, з огляду на різну величину силових потенціалів головних учасників – США і КНР, нова конфігурація міжнародних відносин у Східній Азії змінила існуючу там протягом холодної війни відносно стабільну біполярну систему, де один одному протистояли СРСР і США, що досягли стратегічної рівноваги. Різна спрямованість геополітичних устремлінь США і КНР, а головне – спроби Сполучених Штатів за будь-яку ціну зміцнити вигідний для них дисбаланс сил, що склався після їхньої перемоги над СРСР у холодній війні, роблять міжнародно-політичну ситуацію в Східній Азії на найближчу і середньострокову перспективу вкрай нестабільною й потенційно конфліктною.

За таких обставин роль стабілізуючого чинника могло б відіграти створення Сполученими Штатами й КНР військово-політичних союзів у Східній Азії на кшталт колективних структур у Європі за холодної війни – НАТО і Організації Варшавського договору. Але як з боку США, так і КНР практично не простежується бажання ініціювати процеси формування нових стратегічних союзів у Східній Азії. Обидва провідні міжнародні актори не зацікавлені внести ще більший дисбаланс у порушену після завершення холодної війни рівновагу сил, тобто додатково дестабілізувати ситуацію в Східній Азії. Офіційний Вашингтон натомість віддає перевагу збереженню й зміцненню існуючого стратегічного партнерства з Японією, Республікою Корея і Тайванем, а партійно-державне керівництво КНР також не прагне форсувати процес створення нових союзів під своїм керівництвом (за участю Росії чи Індії) для обмеження геополітичного впливу США в Східній Азії, щоб не провокувати Сполучені Штати в умовах їхньої очевидної стратегічної переваги.

2. Основу національних інтересів США у Східній Азії складають потреби перешкодити формуванню в регіоні сильного стратегічного суперника, зовнішня політика якого суперечила б американським амбіціям на лідерство в постбіполярній системі міжнародних відносин. Потенційну загрозу здійсненню планів офіційного Вашингтона може становити лише могутній Китай, отже головний інтерес США у Східній Азії полягає в тому, щоб по можливості не дати йому зрівнятися з Америкою за макроекономічними показниками, досягненнями в області високих технологій і новими видами озброєнь. До зовнішньополітичних пріоритетів США у Східній Азії належать також управління ситуацією на Корейському півострові та зміцнення військово-політичного союзу з Японією.

Таким чином, по завершенні холодної війни стратегічний баланс сил у Східній Азії складається на користь США, що досі мають військову перевагу над Китаєм у повітрі й на морі та докладають чимало зусиль, щоб це закріпити. Відсутність стратегічної рівноваги між двома полюсами сили є вирішальним чинником збереження напруженості в Східній Азії, оскільки і Сполучені Штати, і КНР нарощують силові потенціали, не виключаючи виникнення конфлікту й послідовно готуючись до нього. Політика взаємного силового стримування, здійснювана США і КНР, доповнюється зміцненням власного силового потенціалу іншими регіональними міжнародними акторами – КНДР, Республікою Корея, Японією й Тайванем. З одного боку, вони побоюються втрати суверенітету й опинитися під політичним протекторатом одного з двох полюсів сили, а з іншого – готуються до розвитку подій за несприятливим, конфліктним сценарієм.

3. Жорстка конфронтація з КНР на глобальному й регіональному рівнях означала б для офіційного Вашингтона удар по власних економічних інтересах. Тому США реалізують сценарій, що поєднує торговельно-економічну прагматичну співпрацю та можливість блокування зростаючої геополітичної ролі Китаю в світовому масштабі. Сполучені Штати прагнуть однополярного світу, але багатополлярної Азії. Китай, навпаки, націлений на багатополлярний світ, але монополярну Азію. Проте тісний альянс між США та КНР не може бути досить

монолітним, оскільки Східна й Південно-Східна Азія залишаються традиційною сферою впливу США та їхніх військово-політичних союзників – «азійських тигрів» Японії, Республіки Корея й Тайваню, завдяки яким Сполучені Штати є лідерами в АТР, а КНР складає конкуренцію. Більше того, міжнародно-політичне становище КНР є самодостатнім і незалежним від впливу США, на відміну від Японії, Південної Кореї та інших союзників Білого Дому в АТР.

На думку авторки, можливе навіть поновлення політичного й економічного протистояння КНР і США у «Великій Східній Азії» в разі приходу до влади у Вашингтоні кандидата Республіканської партії, що прагнучиме до відродження докризової могутності США. Таким чином, не лише в американському експертному співтоваристві, але й на державному рівні – протягом обох президентських термінів В. Клінтона, Дж. Буша-молодшого і Б. Обама тривала боротьба курсів на «стримування» Китаю і на його «конструктивне залучення» до світових справ, або ж на поєднання одного й другого – на конкуренцію з Китаєм за лідерство в АТР у комбінації з партнерством там, де для Сполучених Штатів це становило безперечний інтерес.

4. Швидкі темпи зміцнення політичних і військово-стратегічних позицій КНР у регіоні Східної Азії й на глобальній арені з перспективою перетворення на другу наддержаву спричинили повернення керівництва США до використання «тайванського чинника» у відносинах із материковим Китаєм. В руслі політики стримування КНР Сполучені Штати почали відкрито афішувати свою підтримку безпеки Тайваню й позначати власну військову присутність у Тайванській протоці. За матеріально-технічної допомоги США влада Тайваню приступила до демонстративного зміцнення силового потенціалу й модернізації збройних сил, прагнучи досягти якісного паритету з НВАК і ставлячи під загрозу перспективи мирного воз'єднання з материковим Китаєм.

Очевидно, що рано чи пізно позиція тайванського керівництва з питання юридичної незалежності від КНР здатна завдати руйнівного удару майбутньому американсько-китайських відносин, чого в Білому Домі прагнули б уникнути. Адже в геополітичному сенсі Тайванська проблема є життєво важливою для КНР, але аж ніяк не для США, оскільки острів відіграє для національної безпеки материкового Китаю таку ж роль, яку Куба – для безпеки Сполучених Штатів. Тому перехід Тайваню під безпосередній контроль Білого Дому в разі проголошення незалежності надто негативно відіб'ється на міжнародно-політичному становищі КНР, у той час як повернення острова під її суверенітет істотно не зачепить національну безпеку США й кардинально не зашкодить їхнім стратегічним позиціям у Східній Азії. Перебіг політичних процесів у регіоні Східної Азії засвідчив, що за безперечної взаємної економічної та безпекової зацікавленості США і КНР вповні здатні не загострювати двосторонні відносини внаслідок міжнародного становища Тайваню.

5. В умовах нестаціонарної постбіполярної системи міжнародних відносин геополітичні інтереси США і Японії цілком співпадають або є достатньо близькими, що зумовлює збереження їхнього військово-політичного альянсу в прогнозованому

майбутньому. Спираючись на Японію, американська влада розраховує зміцнити домінуючу роль США на всьому просторі АТР в якості стабілізатора й третейського судді. Реалізація такого мегапроекту означала б для Білого Дому здобуття можливості безпосередньо впливати на зовнішньополітичну поведінку не лише КНР і корейських держав, а й також країн АСЕАН, Росії й Індії.

Але керівництво США стурбоване тим, що по завершенні холодної війни уряди Японії дедалі більше демонструють зацікавленість у розширенні своєї суверенної автономії в рамках союзу зі Сполученими Штатами, щоправда, не вдаючись до відкритих дій із підриву американських стратегічних інтересів на регіональному й глобальному рівнях. Японська влада прагне, аби США більше враховували національні інтереси країни в рамках союзу. Тому головний стратегічний інтерес США щодо Японії полягає в потребі збереження й, по можливості, примноження потенціалу військово-політичного союзу, наповнення його новим змістом, що дозволив би Сполученим Штатам ефективніше вирішувати нові завдання в постбіполярній системі міжнародних відносин, передусім у сенсі стримування КНР.

6. Стабілізація міжнародно-політичної ситуації в Східній Азії неможлива без попереднього врегулювання Корейської проблеми, причому без нормалізації відносин між США і КНДР система регіональної колективної безпеки й утвердження заходів довіри між східноазійськими державами приречена на цілковиту невдачу. Але Білий Дім і Пентагон продовжують провокувати загострення взаємин між двома корейськими державами, імітуючи поглиблення військово-політичного партнерства з Республікою Корея. Як і раніше, США зацікавлені у возз'єднанні Кореї на південнокорейських умовах лібералізації політичного режиму й ринкового реформування КНДР та безумовного припинення її ракетно-ядерної програми.

Але водночас США в разі мирної інтеграції двох корейських держав як єдиного засобу виходу економіки КНДР із найгострішої соціально-економічної кризи та подальшої евакуації американських військ із території нової держави можуть втратити надійного стратегічного союзника в Східній Азії й отримати менш дружнього й не такого лояльного міжнародного актора, до того ж здатного в належний час набути ядерного статусу. Безумовно, традиційна національна гордість і самосвідомість корейського народу роблять його надто чутливим до будь-яких форм втручання США у внутрішньокорейські справи, й передусім у процес возз'єднання корейських держав. Проте не варто скидати з рахунку й те, що політика США на корейському напрямі об'єктивно буде гнучкішою й більш зацікавленою, ніж вона виявлялася раніше щодо КНДР і Республіки Корея. США можуть серйозно виграти в очах світової громадської думки завдяки сприянню мирному возз'єднанню Кореї як наддержави, що не прагне до світової гегемонії.

7. Відновлення балансу сил і стабільності у Східній Азії в довгостроковій перспективі залежить від можливості встановити консенсус між основними регіональними міжнародними акторами, а також від їхньої здатності й бажання

відкласти в бік традиційне військово-політичне суперництво й сконцентруватися на більш кооперативній моделі взаємодії, принаймні в економічній і політичній сферах. Тому США, швидше всього, працюватимуть над встановленням взаємодоповнюючих зв'язків між існуючими двосторонніми партнерськими відносинами та механізмами багатосторонньої співпраці в сфері безпеки, що повинні сприйматися як спосіб подолання недоліків та обмежень двосторонніх відносин. При вирішенні суперечливих питань і подоланні тих перешкод, які переважно є продуктом невдалої історії, слід залишити минуле й рухатися вперед, не озираючись назад. А спільне розуміння історії та спільне бачення майбутнього має вважатися одним із ключових елементів створення інституційної основи регіональної співпраці.

США виступають у східноазійській регіональній системі абсолютним лідером за військовою могутністю, що унеможливорює силову рівновагу, навіть за рахунок колективного стримування найбільшої сили. Але необхідність підтримувати баланс інтересів як союзників, так і опонентів (оскільки останні є важливими економічними партнерами) змушує США суттєво обмежувати можливості використання військової переваги у східноазійській політиці й перетворює сьогодні баланс сил, що склався, на ефективний інструмент забезпечення стабільності в регіоні. Щоправда, така система балансу сил має перехідний характер і, залежно від дій провідних регіональних акторів, або трансформується на плюралістичну регіональну безпекову спільноту (США – КНР – Японія), або поступиться місцем іншому механізму забезпечення стабільності, в основі якого перебуватиме стримування індивідуального чи колективного ревізіоніста.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

у наукових фахових виданнях України:

1. Буравкова А. Г. Еволюція зовнішньополітичних пріоритетів США у Східній Азії після Другої світової війни / А. Г. Буравкова // Філософія і політологія в контексті сучасної культури: науковий журнал. Випуск 6(4). – Дніпропетровськ: Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, 2013. - С. 69-74.
2. Буравкова А. Г. Американсько-китайські взаємини й формування постбіполярної системи міжнародних відносин у Східній Азії / А. Г. Буракова // Політологічний вісник: збірник наук. праць. – К. : ВАДЕКС, 2013. – Вип. 71. – С. 532-543.
3. Буравкова А. Г. Американсько-китайські відносини в постбіполярну епоху: глобальний і регіональний вимір / А. Г. Буравкова // Політичний менеджмент: науковий журнал. – 2013. - № 59. – С. 154-166.
4. Буравкова А. Г. Китайська Народна Республіка в східноазійській політиці США / А. Г. Буравкова // «Гілея: науковий вісник»: збірник наукових праць. – К.: 2013. – Вип. 77. - С. 326-331.
5. Буравкова А. Г. Американська політика стримування і залучення КНР за президентства В. Клінтона і Дж. В. Буша / А. Г. Буравкова // Актуальні проблеми

міжнародних відносин: збірник наукових праць. – К. : КНУ ІМВ, 2013. – Вип. 116, Ч. I. – С. 86-92.

6. Буравкова А. Г. Американська політика стримування й залучення КНР в контексті глобальних перетворень / А. Г. Буравкова // Актуальні проблеми міжнародних відносин: збірник наукових праць. Випуск 116, ч. II. – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин. – 2013. – С. 111-114.

7. Буравкова А. Г. Американсько-китайські відносини у постбіполярну епоху: глобальний і регіональний вимір / А.Г. Буравкова // Нова парадигма: журнал наукових праць. – 2013. - № 118. – С. 155-170.

в іноземних виданнях:

8. Buravkova A. US policy regarding the People's Republic of China in post-bipolar period / Antonina Buravkova // European political and law discourse (Praha). – 2015. – Vol. 2, issue 6. – P. 23-27.

9. Буравкова А. Г. Конфликтогенный потенциал американо-китайских взаимоотношений: глобальное и региональное измерение / А. Г. Буравкова // Актуальные вопросы общественных наук: социология, политология, философия, история : сборник статей. № 2 (34). – Новосибирск: Изд. «СибАК», 2014. – С. 12-23.

опубліковані праці апробаційного характеру:

10. Буравкова А. Г. Японія - головний стратегічний партнер США у Східній Азії / А. Г. Буравкова // Перспективні напрямки світової науки: збірник статей учасників XXIII Всеукраїнської науково-практичної конференції «Інноваційний потенціал світової науки XXI сторіччя». Том 1: науки гуманітарного циклу. – Запоріжжя : Видавництво ПГА, 2013. – С. 8-13.

11. Буравкова А. Г. Проблема Тайваню в американсько-китайських відносинах / А. Г. Буравкова / Збірник статей учасників XXV Міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційний потенціал світової науки - XXI сторіччя». Том 1: науки гуманітарного циклу. – Запоріжжя: Видавництво ПГА, 2014. – С. 3-9.

12. Буравкова А. Г. США в геополітичному змаганні за Східну Азію / А. Г. Буравкова / Збірник статей учасників XXVI Міжнародної науково-практичної конференції «Інноваційний потенціал світової науки - XXI сторіччя». Том 1: науки гуманітарного циклу. – Запоріжжя : Видавництво ПГА, 2014. – С. 4-6.

13. Буравкова А. Г. Політика Китайської Народної Республіки в Центральній Азії / А. Г. Буравкова // XVII Сходознавчі читання А. Кримського: тези доповідей міжнародної наукової конференції. – К.: Національна Академія Наук України, Інститут сходознавства ім. А. Ю.Кримського, 2013. – С. 83-84.

14. Буравкова А. Г. Проблема регіональної безпеки в Східній Азії: ретроспективний аналіз / А. Г. Буравкова // Актуальні проблеми міжнародних відносин: матеріали науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених. – К: ІМВ, 2013. - Ч. I. – 24 жовтня 2013 року. – С. 35-38.

15. Буравкова А. Г. Глобальне інформаційне протистояння США і КНР: міжнародно-політичний вимір / А. Г. Буравкова // Європейський Союз та Україна: перспективи трансформації двосторонніх відносин: збірник матеріалів III щорічної Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми міжнародних відносин: політичні, економічні та правові аспекти» (м. Львів, 25 жовтня 2013 р.) / Редкол. : І. С. Бик, М. М. Микієвич, Н. В. Антонюк, І. М. Грабинський. – Львів : ДРІ, 2013. – С. 201-208.

16. Буравкова А. Г. Корейський напрям східноазійської політики США за постбіполярної доби / А. Г. Буравкова / Зб-к матеріалів III щорічної науково-практичної конференції «Міжнародні відносини в умовах XXI ст.: сучасна теорія і практика» (Львів, 11 лютого 2014 р.). – Львів: ДРІ, 2014 – С. 183-191.

17. Буравкова А. Г. Курс офіційного Вашингтону на збереження Східної Азії в зоні геополітичного впливу / А. Г. Буравкова / Зб-к матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Сполучені Штати Америки у сучасному світі: політика, економіка, право», 4 квітня 2014 р. - Львів, 2014. – С. 43-49

18. Буравкова А. Г. Проблема регіональної безпеки в Східній Азії / А. Г. Буравкова / Зб-к матеріалів III щорічної Міжнародної науково-практичної конференції «Сучасні тенденції міжнародних відносин: політика, економіка, право», 25 квітня 2014 р. - Львів, 2014. – С. 124-132.

19. Буравкова А. Г. Безпековий вимір східноазійської політики США / А. Г. Буравкова // XVIII Сходознавчі читання А. Кримського: тези доповідей міжнародної наукової конференції (17-18 жовтня 2014 р.). – К. : Національна Академія Наук України, Інститут сходознавства ім. А.Ю.Кримського, 2014. – С. 72-73.

20. Буравкова А. Г. Особливості формування незбалансованої регіональної системи міжнародних відносин у Східній Азії / А. Г. Буравкова // Актуальні проблеми міжнародних відносин: політичні, економічні, правові аспекти: зб. матеріалів IV щорічної міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 23-24.10.2014) / Ред.: М. З. Мальський, І. С. Бик, М. М. Микієвич, Н. В. Антонюк. – Львів: ДРІ, 2014. – С. 271-279.

21. Буравкова А. Формування постбіполярної регіональної системи міжнародних відносин у Східній Азії / А. Буравкова // Актуальні проблеми міжнародних відносин: матеріали міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених. - Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Інститут міжнародних відносин, 2014. – Ч. 1. - С. 23-25.

АНОТАЦІЯ

Буравкова А.Г. Еволюція східноазійської політики США. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата політичних наук за спеціальністю 23.00.04 – політичні проблеми міжнародних систем та глобального розвитку. – Київський національний університет імені Тараса Шевченка МОН України. – Київ, 2015.

В дисертації здійснено комплексний аналіз геополітичних, безпекових, військово-політичних і торговельно-економічних процесів та чинників, які обумовили становлення різного рівня відносин стратегічного партнерства у взаєминах США із державами Східної Азії – Японією, Південною Кореєю й Тайванем, а також особливості врегулювання Сполученими Штатами конфліктних міжнародно-політичних проблем із КНР і КНДР. Це дозволило з'ясувати підстави формування й оптимізації регіональної та глобальної політики США в Східній Азії в постбіполярну добу. Проаналізовані вектори еволюції зовнішньополітичних пріоритетів США в АТР й окреслені проблеми регіональної безпеки в Східній Азії та оптимальні шляхи їхнього вирішення. Досліджені політичні площини зіткнення зовнішньополітичних інтересів США і регіональних акторів у Східній Азії, зокрема в американсько-китайських і американсько-північнокорейських відносинах, розглянуті напрямки й прогнозовані перспективи інтенсифікації союзницьких взаємин США з Японією, Республікою Корея і Тайванем.

Ключові слова: безпека, зовнішня політика, конфліктогенність, стратегічне партнерство, Східна Азія.

АННОТАЦІЯ

Буравкова А.Г. Эволюция восточноазиатской политики США. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата политических наук по специальности 23.00.04 – политические проблемы международных систем и глобального развития. – Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко МОН Украины. – Киев, 2015.

В диссертации проведен комплексный анализ геополитических, военно-политических, торгово-экономических и связанных с безопасностью процессов и факторов, обусловивших формирование разного уровня отношений стратегического партнерства во взаимоотношениях США со странами Восточной Азии – Японией, Южной Кореей и Тайванем, а также особенности урегулирования Соединенными Штатами конфликтных международно-политических проблем с КНР и КНДР. Это позволило выяснить основания для становления и оптимизации региональной и глобальной политики США в Восточной Азии в постбиполярную эпоху. Проанализированы векторы эволюции внешнеполитических приоритетов США в АТР и очерчены проблемы региональной безопасности в Восточной Азии, оптимальные пути их решения. Исследованы политические плоскости столкновения внешнеполитических интересов США и региональных акторов в Восточной Азии, в частности в американо-китайских и американо-северокорейских отношениях, рассмотрены направления и спрогнозированы перспективы интенсификации союзнических взаимоотношений США с Японией, Республикой Корея и Тайванем.

Ключевые слова: безопасность, внешняя политика, конфликтогенность, стратегическое партнерство, Восточная Азия.

SUMMERY

Buravkova A.G. Evolution of the U.S. East Asian Policy. – Manuscript.

Thesis for the Academic Degree of Candidate of Sciences in Political Studies. Specialization 23.00.04 – Political Problems of the International Systems and Global Development. – Taras Shevchenko National University of Kyiv MES Ukraine. – Kyiv, 2015.

The thesis presents a comprehensive and comparative analysis of geopolitical, security, military and political, trade and economic processes and the factors that led to the formation of different levels of strategic partnership relations between the U.S. and states of East Asia – Japan, South Korea and Taiwan, and also features of the U.S. settlement of conflict international political issues with China and North Korea. This has allowed find out the reason of formation and optimization of regional and global policy of the United States in East Asia in the post-bipolar epoch. Analyzed the vectors' evolution of US foreign policy priorities in the Asia-Pacific region and outlined the problems of regional security in East Asia and the best ways to solve them. Studied political planes of collision United States foreign policy interests and regional actors in Asia, particularly in the American-Chinese and American-North Korean relations, examined trends and prospects projected of intensification of allied relations between the United States and Japan, South Korea and Taiwan.

The author argues that rapidly growing processes of formation of the new Chinese pole strength, gaining the status of nuclear and missile North Korea, geopolitical ambitions of Japan and South Korea, as well as the urgent need to resolve the Taiwan problem can in the short to medium term not only significantly change the geopolitical and geostrategic landscape of the region, but also to mount a serious challenge the dominance of global politics USA. Gradually, the influence of the United States as a superpower capable of monopoly control over developments and processes in the world, significantly weakened. Recognizing the undeniable power of the United States and potential global power, one can not ignore the relative decrease in their role as a world leader.

The most difficult for the ruling elite US task - restore and strengthen the American position in the world - is not limited to strategic deterrence only Russia, as it was in the bipolar world. Its implementation is now unthinkable without an active foreign policy towards the region of East Asia - for the preservation and maintenance of the United States position is tough fight. Not by chance among international priorities USA, the region occupied a special position.

Acting on the principle of «divide and rule», Washington seeks to prevent the leading international actors to unite against the United States in Eastern Asia and at the same time artificially will create the conditions for them needs to strengthen relations not between themselves and with the United States. But in spite of contradictory political and ideological positions of the ruling elite and competition for leadership in Asia-Pacific and East Asia USA and China are interested rather in the security and economic partnership rather than in competition; besides the official Beijing diplomatic support of the United

States in the fight against international terrorism and China's gradual involvement in the integration process are the factors deterring aggressive tendencies in US foreign policy.

Strategic partnership between the United States and Japan after the Cold War evolved to operational readiness of the Japanese Self-Defense Force conduct active military operations, supported by the United States, far from the national territory in order to counterbalance Chinese influence in the Asia-Pacific region and its transformation to an effective mechanism to prevent and resolve local conflicts between participants of East Asian security. Best prospects for resolving the Korean problem, depending not only on clotting North Korean missile and nuclear programs, but are in the plane of the peaceful reunification of Korea on democratic principles, the creation of an international legal regime for the maintenance of peace on the Korean peninsula and the subsequent involvement of the DPRK to integration processes in East Asia in terms of its market reform and openness policy. United States also interested in using the Taiwan issue as a means of influence on China in dealing with sensitive issues in bilateral relations.

Keywords: security, foreign policy, conflict potential, strategic partnership, East Asia.